



Aldri har så få hatt så stor makt over så mange

Taler
John Lyng

Dato
4 februar 1958

Sted
Stortinget

Omstendigheter
Trontaledebatt (3)

- 1 Før hr. Hønsvald gikk løs på sitt egentlige manuskript, hadde han en del
bemerkninger i tilknytning til de innlegg som var kommet før hans. Han hadde
først en liten replikkveksel med hr. Løvlien. Han konstaterte - og det har vel hr.
Hønsvald rett i - at hr. Løvliens oppgaver som gruppefører er relativt enkle for
5 tiden. Jeg vil ikke legge skjul på at jeg syntes det var en liten understrøm av
misunnelse hos hr. Hønsvald da han talte om en gruppefører som hverken
hadde vanskeligheter med å finne komiteformenn eller med å holde sin gruppe
samlet. Jeg skal ikke legge sten til byrden for hr. Hønsvald, men jeg skjønner at
han kanskje ikke kommer til å få det så rent lett som hr. Løvlien i så henseende i
10 årene fremover.

- Ellers vil jeg si til hr. Hønsvald at det alltid er morsomt å høre på folk som er vel
underrettet. Hr. Hønsvald fortalte at det var så store brytninger og så meget
uenighet innen Høire. Jeg er takknemlig for å ha hørt det. Jeg må innrømme at
15 mine øyne har vært i den grad lukket og mine ører så tilstoppet, at jeg overhodet
ikke har merket noe til denne uenighet, og jeg vet ikke om andre innen Høire
som har vært kjent med den heller.

- Så kom hr. Hønsvald med en liten uttalelse om at han slett ikke led av noen
20 uovervinnelig trang til å stille gode råd til opposisjonens disposisjon. Vel, det er
mulig at trangen ikke er uovervinnelig; men hr. Hønsvald greidde iallfall ikke å
overvinne den, for det dryppet med gode råd til opposisjonens forskjellige
grupper.

- 25 Jeg er ikke sikker på om det er grunn til å hovre såpass sterkt over valgresultatet
som hr. Hønsvald gjorde. Utviklingen i årene etter krigen har nå iallfall vært den
at summen av Arbeiderpartiets og kommunistenes tilslutning fra velgerne er

gått tilbake. At kommunistene har tapt terreng til Arbeiderpartiet, ser også vi
30 andre som en vesentlig fordel i konservativ retning. Men jeg vil gjerne i
anledning av hr. Hønsvalds replikker om striden mellom de borgerlige partier
minne ham om at det var en gang da også Arbeiderpartiet var splittet opp i tre
meget sterkt stridende grupper. De var fornuftige nok til å finne frem til et
samarbeid igjen - med unntagelse av den lille gruppe hr. Løvlien nå representerer
35 -. Det viste seg, at da de hadde kunnet gjennomføre den resignasjonen, hadde de
lagt basis for sin videre vekst. Jeg tror ikke at man skal være blind for den
mulighet at også den opposisjon som nå står oppdelt i flere partier, kan finne
frem til et fornuftig, saklig samarbeid i fremtiden, som kan gi grunnlag for en
forbløffende rask vekst.

40 Så var det et spesielt felt hvor hr. Hønsvald gav den borgerlige opposisjonen
gode råd. Han sa at på den ene side hadde opposisjonen under valgkampen
stillet skattelettelse i utsikt, og på den annen side hadde den stillet ytterligere
bevilgninger i utsikt. Dette var, sa hr. Hønsvald, en så meningsløs selvmotsigelse
45 at hvem som helst vil kunne avsløre den. Jeg tror at man her står overfor helt
stivbente statiske betraktninger av de økonomiske problemer. Det
langtidsprogram og det nasjonalbudsjett Regjeringen selv har lagt frem, regner
jo, om jeg ikke husker feil, med en økning av den årlige nasjonalinntekten på ca.
3 à 4 milliarder kroner i løpet av perioden. Slik som skatter og avgifter nå er
50 fiksert, vil en meget vesentlig del av denne inntektsøkning bli trukket inn i de
offentlige kasser i form av skatter og avgifter. Det vil med andre ord si at
dynamisk sett vil stat og kommuner fra år til år få stadig økende midler å råde
over. Og kan vi stole på disse prognoser i langtidsprogram og nasjonalbudsjett,
har alle lov til å regne med at det vil bli en økning av disponible midler fra år til
55 år. Det er da ingen som helst motsetning i det at man under valgkampen på den
ene side kunne stille i utsikt en rimelig skattelettelse, mens man på den annen
side ville bruke noe av disse inntektsøkninger for staten og kommunene til økte
bevilgninger på sektorer man mener de bør komme til gode. Den anklagen fra
hr. Hønsvalds side om at valgkampen for så vidt var drevet på et ureelt grunnlag
60 - det var særlig Venstre han angrep for det, men også andre - kan jeg således rent
prinsipielt sett ikke skjønne har noe grunnlag.

Men det var jo ikke denne valgkampen vi skulle stivne fast i nå i dag. Vi skulle
vel prøve, så godt vi kan, å vurdere perspektivene fremover og diskutere
65 fremtidens oppgave. Jeg går ut fra at det vil bli den oppgave som fortrinnsvis vil
bli tatt opp fra statsministerens side, siden hr. Hønsvald ikke trakk opp noe

særlig vide perspektiver for fremtiden. Men jeg vil gjerne prøve, så godt jeg kan på denne korte tid, å skissere litt av hva vi ser som de viktigste fremtidige oppgaver, og hvor vi mener at våre samlede krefter nå best bør settes inn.

Jeg tror ikke noe menneske kan være blind for at vi står overfor noen uhyre begivenhetsrike år og tiår. Jeg tror ikke noe menneske kan være blind for at de perspektiver som åpner seg, er både lokkende, og de er skremmende. Det er de største muligheter; men det er også de største risikomomenter.

Det som er de dypere forutsetninger for denne utvikling, er selvfølgelig først og fremst den rent vitenskapelige, tekniske fremvekst, og alt det som følger av den. Men det er også andre faktorer som er dypt konstitusjonelle. Det er den endring som på mange måter nå foregår i yrkesbefolkningens sammensetning. Jeg tror ikke det er så mange år til vi helt må se bort fra de gamle, konvensjonelle oppdelinger i yrkesgrupper som vi har operert med. Jeg tror f. eks. at en gruppe som den vi nå kaller industriarbeiderklassen, hurtig vil gli over til å bli en funksjonærklasse med stadig økende individuelt ansvar hos de enkelte yrkesutøvere. Kort sagt, det som karakteriserer årene fremover, er de sterkt grunnleggende faktorer som virker på lang sikt. Derfor må vi, hvis vi skal prøve å møte og løse disse problemene, også planlegge på lang sikt. Det sies at det å tenke politisk, det betyr nettopp å tenke på lang sikt, og jeg tror sjelden det uttrykket har hatt en så full gyldighet som det har akkurat i den brytningstid vi nå står foran. Jeg tror heller ikke det er tvil om at denne utvikling vil stille de største krav til vårt skapende yrkesliv, til vår politiske ledelse og til vår offentlige administrasjon. Utviklingen vil inneholde en utfordring både til vår vitenskapelige og tekniske kompetanse og til vår administrative kompetanse.

Det er da særlig to felter jeg mener det er av den største viktighet å holde seg for øye når man skal vurdere hvordan vi kan møte disse utfordringer. Det er særlig på to felter jeg mener utviklingen i de senere årtier har vært spesielt uheldig, og hvor det vil være spesielt avgjørende om man kan komme til en omlegning. Jeg sier at jeg mener utviklingen har vært spesielt uheldig. Jeg skal ikke forme dette som noe politisk angrep mot noen bestemte politiske grupper, skjønt jeg mener at også det kunne gjøres. Men jeg tror i hvert fall at man må kunne være enig i at man her står overfor uheldige faktorer. Den første faktor - det er et element ved utviklingen som flere andre talere har vært inne på - er nettopp utdannelsesproblemet i aller videste forstand, utdanning og forskning, og kanskje ikke minst de vilkår man byr toppkvalifiserte fagfolk på de forskjellige

felte, vitenskapelige og organisatoriske. Jeg tror nemlig at de årtier vi står foran, vil stille krav til en faglig elite innen samtlige land. De vil stille krav til en faglig elite på samtlige samfunnsmessige områder, og en slik faglig elite kan man ikke bygge opp med mindre man har et gjennomført solid undervisningsvesen i alle ledd. Jeg tror ikke det vil bli bestridt at der er mangler og vanskeligheter hos oss på dette felt, det taler jo ikke minst trontalens uttrykk om. Og jeg tror vanskelig det kan bestrides at disse mangler er oppstått - de er i hvert fall blitt særlig aksentuert - i de senere årtier. Nå vil kanskje statsministeren si at opposisjonen har ikke gjort så forferdelig meget for å fremme en annen politikk her. Til det vil jeg svare at det er dog til syvende og sist Regjeringen som skal regjere, og er det på det rene at der er nådd tilfredsstillende resultater, så hviler ansvaret først og fremst hos Regjeringen.

Jeg tror altså vi alle er enige om at på dette felt må der bygges opp og styrkes og utvides. Det er ikke lett, nettopp fordi man her står overfor et av de felte hvor det tar så lang tid å gjenopprette feil som er gjort, hvor feilene får langtidsvirkninger som de kanskje ikke vil få på andre områder. Men det er ubetinget nødvendig at man nå setter meget inn på en hurtig utbygging på hele dette felt.

Når det så gjelder den annen faktor ved utviklingen som jeg på lang sikt ser som nokså avgjørende, er jeg klar over at jeg beveger meg direkte inn i det politiske stormsentrum. Jeg tenker nemlig her på den reguleringslovgivning i videre forstand som har vært vedtatt i de senere år og årtier, og som for samtlige yrkers vedkommende har ført med seg en inngripende endring i hele vår næringsmessige struktur.

Spesielt gjelder dette når det er tale om forholdet mellom de skapende yrker og den offentlige administrasjon, eller for å si det mer eksakt og for å bruke en sproglig etikette som man utrolig nok har innført i vårt lovsprog, de såkalte «statens næringspolitiske organer». Det er en sproglig etikette som man kan finne i bransjerådsloven av 1946, og jeg har ofte undret på hva den egentlig betyr. Man kan godt sammenfatte - og her er jeg nødt til å uttale meg sterkt i korthet - denne i og for seg uhyre kompliserte utvikling derhen at det innen samtlige næringer har vært en markert tendens til å skape en øket avhengighet, til å skape stadig nye avhengighetsforhold i relasjon til de offentlige myndigheter. Og de offentlige myndigheter, det vil igjen si de enkelte personer og de grupper av personer som til enhver tid sitter med ledelsen av de enkelte

etater. Jeg tror trygt man kan si det slik i dag at innen et demokratisk byråkrati har aldri så få hatt så stor makt over så mange.

150 Nå er det antagelig de færreste som ser det som et mål i seg selv å etablere disse avhengighetsforhold mellom det skapende yrkesliv på den ene side og den offentlige administrasjon på den annen side. Jeg går ut fra at når flertallet har etablert disse avhengighetsforhold i så stor utstrekning, er det fordi man regner med å nå et visst mål med dem. Men jeg vil likevel si at jeg tror man regner galt hvis man tror at vårt yrkesliv er styrket ved denne utvikling.

155

Jeg tror at det som i virkeligheten i dag er det største problem på det materielle området, det er å finne frem til en naturlig avbalansering mellom på den ene side den offentlige administrasjon og på den annen side de forskjellige grener av det skapende yrkesliv. Jeg tror fremtiden vil stille de største krav til alle disse
160 instanser, både til yrkeslivets ledelse og til ledelsen av vår administrasjon. Jeg tror ikke der vil mangle oppgaver for noen av dem. Men jeg tror ikke at den administrasjon er best egnet til å løse de store hovedoppgaver som er blitt pålagt å overvåke eller gjennomføre rene detaljreguleringer i stor skala overfor det private næringsliv, og jeg tror heller ikke at det yrkesliv er best egnet til å møte
165 fremtidens store oppgaver som er nødt til å arbeide under forhold som gir liten inspirasjon til nydannelse og til nyorientering. Det er i hvert fall vår mening.

Jeg er klar over at jeg her bare har kunnet skissere problemet i de groveste trekk. Det er vår hensikt å komme tilbake til dette sentrale politiske spørsmål både
170 gjennom denne debatt og senere, trinn for trinn når de enkelte problemer skal opp for Stortinget i konkret form.

Kilde

Stortingstidende 1958, s. 147-149.

175

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/aldri-har-sa-fa-hatt-sa-stor-makt-over-sa-mange>

180